

Työllisyys, terveys ja hyvinvointi

Paltamon työllistämismallin vaikutusten arviointitutkimus

Väliraportti

1.1.2011

Pirjo-Liisa Kotiranta (toim.)

Hyväksytty

Paltamon työllistämismallin vaikutusten arviointitutkimuksen ohjausryhmässä

15.12.2010

www.thl.fi

Sisältö

Johdanto.....	3
Tutkimuskokonaisuus.....	4
Tutkimuskokonaisuuden tavoitteet.....	5
I osaraportti ja tutkimusseminaari	5
Osatutkimuskatsaus	6
Osatutkimus A: Terveys- ja hyvinvointivaikutukset	6
Osatutkimus B: Paltamon työllistämismallin kuntoutusvaikutusten arviointi	7
Osatutkimus C: Yli 50-vuotiaiden työllistyminen	8
Osatutkimus D: Kokemuksellinen hyvinvointi	8
Osatutkimus E: Nuorten työllistyminen ja työllisyyspolut	9
Osatutkimus F: Mallinprosessiarviointi	9
Osatutkimus F: Paltamon työnhakuklubit 2010	10
Osatutkimus G: Työvoimatalon itsearviointi	11
Osatutkimus H: Tulonsiirrot ja kannustavuus	15
Osatutkimus I: Kuntatalous ja taloudellinen vaikuttavuus – tutkimuksen tila marraskuussa 2010	16
Talouuskatsaus.....	17
Osatutkimusten yhteystiedot.....	18

Johdanto

Työllisyys, terveys ja hyvinvointi – Paltamon työllistämismallin vaikutusten arviointitutkimus arvioi Paltamon täystyöllistämismallin vaikutuksia kainuulaisen Paltamon kunnan työikäisen väestön terveyteen ja hyvinvointiin, kuntatalouteen sekä Kelan ja muiden keskeisten toimijoiden vastuulla oleviin sosiaaliturvajärjestelmiin.

Vuosina 2009–2013 toteutettavaan tutkimuskokonaisuuteen osallistuvat Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kansaneläkelaitos, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Lapin yliopisto sekä sosiaalipolitiikan dosentti Jouko Kajanoja tutkimusryhmineen. Tutkimus on väestötasoinen seurantatutkimus, jossa käytetään useita tutkimusmenetelmiä ja -aineistoja sekä yhdistetään tietorekisterejä. Yhteistoiminnallisessa tutkimuksessa monitieteinen yhteistyö korostuu erityisesti tutkimuksen suunnittelussa, tiedonkeruun valmistelussa ja raportoinnissa. Tutkimuskokonaisuuden rahoittavat työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Kansaneläkelaitos ja tutkimustahot.

Kainuulainen Paltamon kunta on päättänyt poistaa työttömyyden kokeilemalla vuosina 2009 - 2012 uudenlaista toimintatapaa työttömyyden hoitamisessa, *täystyöllisyysmallia*, jolla on merkittävät työllisyys-, sosiaali- ja terveyspoliittiset tavoitteet. Malli merkitsee työttömien työnhakijoiden siirtymää passiivisen tuen piiristä työllistymiseen ja aktiivitoimiin sekä työttömien sosiaaliturvaan uutta rakenteellista ratkaisua. Työttömistä tulee työllisiä, he siirtyvät palkkatyöhön välityömarkkinoille, josta heidän odotetaan siirtyvän vähitellen avoimille työmarkkinoille. Sosiaalietuudet muutetaan palkaksi, työsuhteen perusteella kertyy eläkettä ja tulonsiirrot – työmarkkinatuki, asumistuki ja toimentulotuki – tulevat tarpeettomiksi. Välityö- tai siirtymätyömarkkinoina toimivien Paltamon työnhakuklubin ja työvoimatalon avulla pyritään työllistämään kaikki kunnassa asuvat työttömät työnhakijat.

Työllisyys, terveys ja hyvinvointi kytkeytyvät tiiviisti toisiinsa. Terveysongelmista, työttömyydestä ja syrjäytymisestä koituu kustannuksia palvelujen ja etuuksien muodossa. Työttömyyttä vähentävillä ratkaisuilla odotetaan olevan vaikutuksia yksilöihin, palveluihin ja julkistalouteen. Paltamon työllistämismallin tavoitteena on auttaa Paltamon työvoimatalon työntekijöitä parantamaan elämänlaatuaan ja työkykyään, kehittämään työvalmiuksiaan ja hakeutumaan avoimille työmarkkinoille. Mallin odotetaan tuottavan huomattavia kustannussäästöjä ja pienentävän Kainuun maakunta -kuntayhtymän sosiaali- ja terveysmenoja.

Arviointitutkimuskokonaisuus koostuu terveys- ja hyvinvointivaikutusten, kuntoutusvaikutusten, nuorten työllistymisen, yli 50-vuotiaiden työllistymisen ja 25–50 -vuotiaiden työllistymisen kokemuksellisen hyvinvoinnin arvioinnista, työllistämismallin toteutusprosessin arvioinnista ja itsearvioinnista sekä toimeentulo-, kannustavuus- ja taloudellisten vaikutusten arvioinnista. Lisäksi kehitetään tutkimukseen osallistuvien tahojen yhteistyönä työllistämishankkeiden vaikutusten arvioinnin perusmalli.

Tässä väliraportissa kerrotaan lyhyesti osatutkimusten tilanne marraskuussa 2010. Vuosi 2010 on tutkimushankkeen toinen toimintavuosi. Kaikki osatutkimukset ovat käynnistyneet ja tutkimusaineiston keruu toteutuu suunnitelmien mukaan. Seuraava väliraportti valmistuu kesäkuussa 2011.

Tutkimuskokonaisuus

Työllisyys, terveys ja hyvinvointi Paltamon työllistämismallin vaikutusten arviointi Tutkimuskokonaisuus 2009-2013

Tutkimuskokonaisuuden tavoitteet

Tutkimuskokonaisuudella on kaksi kärkitavoitetta:

- 1) arvioida työllistämismallin toimivuutta ja vaikutuksia
- 2) kehittää työllistämishankkeiden vaikutusten arvioinnin perusmalli.

Arviointihankkeessa tarkastellaan seuraavia kysymyksiä:

1. Millaisia terveyteen, hyvinvointiin ja elintapoihin liittyviä eroja työnhakijoiden ja työssäkäyvien välillä on lähtötilanteessa eli ennen työllistämismallin piiriin tuloa?
2. Miten henkilön työllistyminen vaikuttaa hänen terveyteensä ja hyvinvointiinsa?
3. Millä tavoin työvoimatoimisto, Työnhakuklubi, Työvoimatalo ja avoimet työmarkkinat toimivat?
4. Mitä vaikutuksia mallilla on Paltamon työllisyyteen?
5. Miten työllistyminen vaikuttaa Kelan ja muiden sosiaaliturvaetuuksien tarpeeseen?
6. Miten Paltamon työllistämismalli vaikuttaa ja millä tavoin malli ja työllistymisprosessi ovat yleistettävissä ja sovellettavissa muissa toimintaympäristöissä?
7. Mitä annettavaa mallilla on työllisyyspolitiikkaan ja sosiaalipolitiikkaan yleisemmin?
8. Mitkä ovat kehittämishankkeen arvioinnin kriteerit yleisemmin ja kuinka toteuttaa pätevä arviointitutkimus?

I osaraportti ja tutkimusseminaari

Tutkimushankkeen I osaraportti julkaistiin 2.6.2010 Helsingissä pidetyssä kutsuseminaarissa Työllisyys, terveys ja hyvinvointi. Seminaarissa luotiin katsaus välityömarkkinoihin Suomessa, kuultiin kokemuksia työpankkikokeilusta, selvitettiin Paltamon täystyöllisyyskokeilua kunnan näkökulmasta sekä tarkasteltiin talouden muutoksen haasteita työllisyydelle ja hyvinvoinnille. Seminaariaineisto löytyy arviointitutkimuksen verkkosivuilta www.thl.fi/paltamo.

Kolmiosaisessa osaraportissa tarkastellaan työllisyyttä, työvoimapolitiikkaa ja välityömarkkinoita, työllisyyden vaikutusta terveyteen ja hyvinvointiin, kerrotaan Paltamon täystyöllistämismallin synty, tavoitteet ja toimintatavat sekä kuvataan arviointitutkimuksen kokonaistavoitteet, tutkimuskysymykset ja osatutkimusten lähtökohdat ja tavoitteet. Raportti julkaistiin THL:n Avauksia-sarjassa. Siitä otettiin 1000 kappaleen painos, joka jaettiin laajasti eri tahoille. Raportti on saatavana myös verkkojulkaisuna.

Julkaisu: Riitta-Liisa Kokko, Pirjo-Liisa Kotiranta (toim.). *Työllisyys, terveys ja hyvinvointi. Paltamon työllistämismallin arviointitutkimus 2009–2013*. I osaraportti 2.6.2010. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Avauksia 17/2010. Helsinki 2010.
www.thl.fi/paltamo

Osatutkimuskatsaus

Osatutkimus A: Terveys- ja hyvinvointivaikutukset

Tellervo Nenonen, Lars Leemann

THL, Väestön terveys, toimintakyky ja hyvinvointi -osasto, Hyvinvointi ja terveyserot -yksikkö

Tutkimuksen raportoinnin tämänhetkinen vaihe

Paltamo-tutkimuskokonaisuuden osahankkeessa A, Terveys- ja hyvinvointivaikutukset, tehtiin ensimmäinen tiedonkeruu syksyllä 2009 – keväällä 2010. Tutkimusaineistosta valmistellaan tällä hetkellä osahankkeen peruseräraporttia, jossa kuvataan tutkimusryhmän (Paltamon työttömät työnhakijat) ja kahden vertailuryhmän (Sonkajärven työttömät työnhakijat ja Paltamon työlliset henkilöt) hyvinvointia ja terveyttä sekä niissä olevia eroja täystyöllistämishankkeen lähtötasolla. Lähtötason tulokset ovat perustana tuleville vertailuille siihen, kuinka Paltamon työttömien ryhmän hyvinvointi ja terveys suhteessa kahteen muuhun ryhmään on kehittynyt, kun työllistämismalli on ollut käynnissä vuoden ajan ja työttömien ryhmä on ollut mukana mallissa.

Peruseräraportin tuloksia taustoitetaan aiemmalla, sekä suomalaisella että kansainvälisellä, tutkimustiedolla. Osahankkeen tässä vaiheessa on analysoitu ja raportoitu olennaisimpia terveyden ja hyvinvoinnin osa-alueita ja peruseräraportti suunnitellaan julkaistavaksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen *Avauksia*-sarjassa alkukevästä 2011.

Tutkimuksen tähänastisia tuloksia

Tulokset noudattelevat aiempaa tutkimustietoa eli työttömien ja työllisten välillä on havaittavissa terveys- ja hyvinvointieroja usealla eri indikaattorilla mitattuna. Paltamon työttömien terveys ja hyvinvointi on heikompi kuin Paltamon työllisillä, mutta useassa mittarissa on nähtävissä myös Sonkajärven työttömien sijoittuminen näiden kahden ryhmän väliin.

Paltamon työlliset kokivat terveytensä paremmiksi kuin Paltamon työttömät. He kokivat myös vähemmän haittaa pitkäaikaisista sairauksistaan tai vammoistaan. Paltamon työttömällä esiintyi enemmän lihavuutta ja suurta vyötärön ympärystä kuin Paltamon työllisillä. Myös selkä- ja ylävatsasairauksia, masennusta sekä univaikeuksia oli todettu Paltamon työttömällä useammin kuin Paltamon työllisillä. Itseraportoiduista oireista Paltamon työttömät kokivat työllisiä enemmän polvi-, lonkka- ja nivelvaivoja. Selkävaivoja, unettomuutta ja masentuneisuutta Paltamon työttömät kokivat enemmän sekä verrattuna Paltamon työllisiin että Sonkajärven työttömiin. Paltamon työttömien joukossa oli myös enemmän henkilöitä, joilla oli vaikeuksia liikkumiskyvyssä kuin Paltamon työllisten joukossa.

Psyykkisessä terveydessä ja hyvinvoinnissa näkyi myös erilaisilla mittareilla tarkasteltuna selvästi eroja Paltamon työttömien ja työllisten välillä. Paltamon työttömät kokivat työllisiä enemmän psyykkistä kuormittuneisuutta (MHI-5 -mittari). Samoin GHQ-12-mittarin mukaan heidän psyykinen hyvinvointinsa oli heikompi kuin työllisillä. Lisäksi Paltamon työttömät saavat ADHD:ta kartoittavassa seulassa (ASRS) useammin ADHD:hen viittaavan pistemäärän kuin Paltamon työlliset. Muista tutkimustuloksista poiketen kyseisen pistemäärän ylittävien, tällä mittarilla mitattujen, Sonkajärven työttömien henkilöiden osuus on yhtä suuri kuin vastaava Paltamon työttömien henkilöiden osuus.

Paltamon työttömät kokivat itsensä useammin yksinäisiksi kuin Paltamon työlliset. He myös osallistuiivat vähemmän aktiivisesti harrastusryhmän tai yhteisön toimintaan.

Elintapojen osalta Paltamon työttömät joivat useammin vähintään kuusi alkoholiannosta kuin työlliset, mutta muilla mittareilla tarkasteltuna ei näiden ryhmien välillä ollut eroa alkoholinkäytössä. Päivittäin tupakoivia oli Paltamon työttömien keskuudessa suurempi osa kuin työllisten joukossa. Ruokavaliossa ei juurikaan ollut eroja tarkasteltujen ryhmien välillä, eikä myöskään unirytmisissä tai liikunnan harrastamisessa.

Paltamon työttömät erottuivat Paltamon työllisistä myös siten, että he tunsivat enemmän niin kutsuttua kynnistä epäluottamusta eli arvioivat toiset ihmiset esimerkiksi vähemmän luotettaviksi, reiluiksi ja rehellisiksi kuin työllisten ryhmä. Alustavien WHO:n elämänlaatumittarin analyysien perusteella Paltamon työttömät myös kokevat elämänlaatusa heikommaksi kuin työlliset.

Tutkimuksen toinen kenttäkierros ja aineiston tuleva tarkastelu

Osahankkeen toinen tiedonkeruu on käynnistynyt lokakuussa 2010 ja jatkuu alkuvuoteen 2011. Tiedonkeruussa tutkitaan edelliseen tiedonkeruuseen osallistuneet henkilöt sekä työllistämismalliin tulleet uudet henkilöt. Erityinen huomio kohdistetaan myös ensimmäisessä tiedonkeruussa tavoittamatta jääneisiin henkilöihin, joiden osallistumisprosenttia pyritään nostamaan merkittäväksi. Toisen tiedonkeruun aineisto valmistuu arviolta maaliskuussa 2011, jolloin aloitetaan kahden mittauspisteen vertailutiedon analysointi ja raportointi. Analyyseissä ja raportoinnissa keskitytään jatkossa tarkastelemaan myös sitä, kuinka henkilön terveyteen, taustaan tai henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvät tekijät vaikuttavat hänen työllistymiseensä sekä kuinka työllistymisen terveys- ja hyvinvointivaikutukset riippuvat henkilön työllistymispolusta.

Tutkimustuloksia raportoidaan mahdollisesti myös aihepiireittäin kansainvälisissä julkaisuissa, ja koko hankkeen päättyessä hankkeen kulku sekä tutkimustulokset raportoidaan loppuraportissa.

Osatutkimus B: Paltamon työllistämismallin kuntoutusvaikutusten arviointi

Peppi Saikku

THL, Sosiaali- ja terveystalouden osasto, Vähimmäisturvayksikkö

Kuntoutusvaikutusten arviointi –osatutkimus B etenee tutkimussuunnitelman mukaisesti. A-osatutkimuksen Terveys- ja hyvinvointivaikutukset toisessa kenttävaiheessa syksyllä 2010 haastattelulomakkeeseen lisättiin kuntoutusta koskevia kysymyksiä (osio CE). Tutkittavilta kysytään heidän osallistumisestaan kuntoutukseen viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, heidän kokemastaan tarpeesta työ- ja toimintakykyä parantavaan kuntoutukseen ja mikäli heillä on tällaista tarvetta, heitä pyydetään kuvaamaan tarkemmin, millaiseen kuntoutukseen he mielestään tarvitsevat. Kuntoutusta koskevat kysymykset esitetään toistamiseen A-osion kolmannella haastattelukierroksella syksyllä 2011. Näin saadaan tietoa mahdollisista eroista eri vastaajaryhmien (malliin työllistyneet, Paltamon kunnan työlliset ja Sonkajärven työttömät työnhakijat) kuntoutustarpeiden, kuntoutukseen osallistumisen ja yksilöiden kokemien kuntoutusvaikutusten välillä.

Paltamon työvoimatalossa työskentelevät terveydenhoitaja, koulutus- ja kuntoutusvastaava sekä työterveyslääkärit aloittivat asiakkaiden kuntoutusseurannan 1.11.2010. Seuranta jatkuu vuoteen 2012. Seurannan aikana kyseiset työntekijät täyttävät Digium-lomakkeen kaikista niistä asiakaskäynneistä, jotka koskevat kuntoutusta, toimintakyvyn/työkyvyn kartoitusta tai arviointia, eläkeselvittelyä tai erilaisia kuntouttavia toimenpiteitä. Lomakkeessa pyydetään kertomaan asiakkaan mahdollisista työ- tai toimintakyvyn rajoitteista, niihin liittyvistä toimenpiteistä ja ohjauksista Työvoimatalon sisällä sekä ohjauksista muihin toimenpiteisiin tai kuntoutukseen. Asiakkailta pyydetään kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta sekä seurantatietojen yhdistämisestä terveys ja hyvinvointi -haastattelujen ja terveystarkastusten tietoihin ja rekisteritietoihin.

Kuntoutusseurannan tavoitteena on tuottaa tietoa Paltamon työllistämismallin piiriin kuuluvien henkilöiden työkyvystä, kuntoutustarpeista, eläkeselvittelyn tarpeesta sekä toiminnassa toteutettavista kuntouttavista toimenpiteistä. Samalla saadaan tietoa työllistämismallin toimintakäytännöistä, kuten työterveyshuollon toiminnasta, työkyvyn ja kuntoutustarpeen arvioinnista sekä kuntoutukseen ohjauksesta. Tutkimus tukee myös Työvoimatalon kuntoutuskäytäntöjen luomista ja kehittämistä. Asiakasvolyyymeista riippuen kuntoutusseurannan ensimmäisiä tuloksia voidaan tarkastella seurantaan osallistuneiden työntekijöiden kanssa keväällä 2011.

Osatutkimus C: Yli 50-vuotiaiden työllistyminen

Riitta-Liisa Kokko, Pirjo-Liisa Kotiranta

THL, Väestön terveys, toimintakyky ja hyvinvointi –osasto, Hyvinvointi ja terveiserot –yksikkö

Laadullisessa osatutkimuksessa C arvioidaan työttömyyden ja uudelleen työllistymisen vaikutuksia yli 50-vuotiaiden henkilöiden elämäntilanteeseen, heidän kokemaansa hyvinvointiin sekä asemaansa työmarkkinoilla. Tutkimuskysymyksiä ovat

- Millä tavoin usein jo pitkän työuran tehneet ovat kokeneet aikaisemman työelämän, työttömyyden ja uudelleen työllistymisen?
- Millaisia työelämän siirtymiä ja elämänmuutoksiin liittyviä kokemuksia on ikääntyneillä työntekijöillä?
- Millaiset yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset tekijät edistävät tai estävät ikääntyvien työllistymistä?

Tutkimuksessa haastatellaan strukturoidun teemahaastattelun avulla yhteensä noin 15 Paltamon malliin työllistynyttä yli 50-vuotiasta henkilöä, ensimmäisen kerran vuonna 2009–2011 ja toisen kerran vuonna 2012. Haastattelut toteutetaan yhdeksän pääteeman ja niihin liittyvien alateemojen pohjalta. Pääteemat käsittelevät 1) omaa taustaa, työhistoriaa ja työelämäkokemuksia, 2) kokemuksia työttömyydestä, 3) kokemuksia työnhausta ja työllistymisestä, 4) koettua työ- ja toimintakykyä, 5) sijoittumista avoimille työmarkkinoille, 6) elämänmuutoksia ja tulevaisuuden tavoitteita (työ/kuntoutus/eläke), 7) työelämää koskevia näkemyksiä, 8) työssä koettua hyvinvointia ja 9) kokemuksia Paltamo-mallista.

Arviointikokonaisuudessa työllistymiseen liittyviä kysymyksiä tarkastellaan kolmessa eri ikäryhmää koskevassa osatutkimuksessa: nuorten (E), parhaassa työiässä olevien (D) ja ikääntyvien kannalta (C). Jokaisella ikäryhmällä on niin työllistymiseen kuin työelämässä toimimiseenkin liittyviä sekä yhteisiä että erityisiä kysymyksiä.

Ensimmäisen haastattelukierroksen ensimmäiset haastattelut on tehty ja niitä jatketaan talvella 2011. Toinen haastattelukierros toteutetaan vuonna 2012.

Osatutkimus D: Kokemuksellinen hyvinvointi

Marika Kunnari, Asko Suikkanen

Lapin yliopisto/LAPPEA-instituutti

Tutkimuksemme taustatyönä olemme tähän mennessä perehtyneet syvällisesti kokemuksellisen hyvinvoinnin teoreettisiin ja tutkimuksellisiin lähtökohtiin monipuolisen tieteellisen keskustelun lähtökohdista. Tähän taustatyöhön perustuen olemme tarkentaneet tarkastelemamme hyvinvoinnin käsitteellistä sisältöä. Aiemman suunnitelmamme mukaisesti tarkastelemme hyvinvointia edelleen fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin sekä sosiaalisiin suhteisiin liittyvien hyvinvoinnin sisältöjen lähtökohdista. Näiden rinnalle olemme omina hyvinvoinnin osa-alueinaan ottaneet tarkastelumme kohteeksi lisäksi työhön ja toimeentuloon sekä asuin- ja elinympäristöön liittyvän hyvinvoinnin. Kaikessa tässä tarkastelussa on kysymys ihmisten eri hyvinvoinnin osa-alueisiin kohdistamien ideaalisältöjen ja toteutuneen todellisuuden suhteen kokemisesta. Koemme tällä kokonaisuudella tavoittavamme mahdollisimman laajalti ihmisten kokemuksellisen hyvinvoinnin eri ulottuvuudet.

Ensimmäisen aineistonkeruumme suoritamme lähiviikkojen aikana (toinen aineisto kerätään siis tutkimussuunnitelmamme mukaisesti vuonna 2012). Koska taloudelliset resurssimme jäivät suunniteltua huomattavasti pienemmiksi, olemme joutuneet miettimään uusiksi esimerkiksi aineistonkeruun menetelmämme. Lähipäivien aikana ratkaisemme siten sen, josko keräämme haastattelujen sijaan aineistomme esimerkiksi

sähköisesti. Kyselylomakkeen olemme jo tuottaneet valmiiksi. Jos päädyimme tähän uuteen suunnitelmaan aineistonkeruun osalta, mahdollistaa se aiempaan suunnitelmaamme nähden suuremman ihmisjoukon kuulemisen ja sen myötä heidän kokemuksellisen hyvinvointinsa lähemmän tarkastelun.

Aineistonkeruumme jälkeen keskitymme jatkossa (vuonna 2011) tuottamaan ensimmäisen aineistomme analyysin. Syvennämme lisäksi edelleen tutkimuksemme teoreettista viitekehystä sekä pohjustamme toisen vaiheen aineistonkeruuta.

Osatutkimus E: Nuorten työllistyminen ja työllisyyspolut

Minna Ylikännö
Kansaneläkelaitos

Tässä osatutkimuksessa tavoitteena on laadullisin menetelmin arvioida Paltamon työllistämismallin merkitystä nuorten, alle 25-vuotiaiden, näkökulmasta. Paltamon työllistämismalli on ainutlaatuinen kokeilu Kainuussa, joka on tunnetusti vaikeaa työllistymisen aluetta. Nuorten kohdalla nähdään erityisen tärkeänä, että työttömyys jäisi lyhyeksi, väliaikaiseksi elämänvaiheeksi. Pitkittyessään työttömyys lisää riskiä syrjäytyä, mikä nuorten kohdalla merkitsee pahimmillaan koko elämän pituista riippuvuutta sosiaaliuista. Työllistämismallilla pyritään muun muassa tukemaan nuoria joko opintoihin tai työelämään.

Tutkimuksessa haastatellaan nuoria, jotka ovat joko työnhakuklubissa eli mallin ensimmäisessä vaiheessa, tai jo työllistettyinä Työvoimatalossa. Lisäksi näitä nuoria seurataan eli haastattelu toistetaan vuoden ja mahdollisesti vielä kahdenkin vuoden päästä riippuen nuoren tilanteesta. Ensimmäiset haastattelut tehtiin marraskuussa 2009 ja toiset marraskuussa 2010. Yhteensä haastatteluja on tehty nyt, kun toinen haastattelukierros on kesken, 13.

Ensimmäisen haastattelukierroksen tulokset osoittivat, että työllistämismallia pidetään nuorten keskuudessa selvästi parempana vaihtoehtona passiiviselle työttömyydelle. Nuorten mielestä on myös tärkeää, että he saavat tukea tilanteessa, jossa tulevaisuuden suunnitelmat eivät ole täysin selkeät. Alustavat tulokset toiselta haastattelukierrokselta tukevat aiemmin saatuja tuloksia. Työllistyminen työvoimataloon koetaan pääosin hyvänä asiana, joskin työllistämismallissa nähdään myös ongelmia. Suurimpana ongelmana pidetään sitä, että kaikille ei riitä työvoimatalossa mielekästä tekemistä. Nuoret kokevat kuitenkin saavansa riittävästi tukea talon henkilökunnalta esimerkiksi työn etsinnässä.

Tutkimuksessa tullaan tekemään seuraava haastattelukierros loppuvuodesta 2011. Tällöinkin on tarkoitus haastatella sekä jo aiemmin tutkimuksessa mukana olleita nuoria että ottaa tutkimukseen mukaan uusia työvoimataloon työllistettyjä nuoria.

Osatutkimus F: Mallinprosessiarviointi

Jouko Kajanoja
Prosessiarvioinnin vastuututkija

Jotta Paltamon työllistämishankkeesta opitaan mahdollisimman paljon, on tärkeää arvioida paitsi sen vaikutuksia myös itse hanketta ja sen toimeenpanoa. Mitä ongelmia on ollut? Mikä on vastannut odotuksia ja onnistunut?

Prosessiarvioinnin ensimmäinen kyselykierros palautekeskusteluineen tehtiin vuodenvaihteessa 2009 – 2010. Sen tuloksia raportoitiin ensimmäisessä osaraportissa. Seuraava kysely palautekeskusteluineen ja haastatteluineen on suunniteltu toteutettavaksi vuoden 2011 alkupuolella ja kolmas kokeilun päättyessä vuoden 2012 lopussa.

Seuraavilla kierroksilla on tarkoitus keskittyä ensimmäistä kierrosta enemmän työllistetyiltä kerättäviin käsityksiin.

Tällä välin on pidetty yhteyttä muihin työllistämiskokeiluihin, muun muassa SATA-komitean yhteydessä käynnistettyihin aikapankkeihin. Yhteydenpitoa on tarkoitus jatkaa vertailevan aineiston saamiseksi. Myös kainuulaisiin sidosryhmiin on pidetty yhteyttä. Yhteydenpito on tuonut lisävalaistusta kokeilun toimeenpanosta. Näin saatua tietoa käytetään hyväksi seuraavan kyselykierroksen valmistelussa.

Seuraavalla kyselykierroksella toistetaan tarpeen mukaan edellisen kyselykierroksen tuloksia. Näin saadaan varmempaa tietoa ja myös kehityskuvaa toiminnasta, onnistumisista ja ongelmista. Kierroksella on erityisesti tarkoitus paneutua seuraaviin kysymyksiin:

- työllistettyjen käsityksiä työn riittävydestä ja sen soveltuvuudesta työllistettyjen osaamiseen ja intresseihin
- työllistettyjen käsityksiä työhön valmennuksen toimivuudesta
- klubin ja työvoimatalon keskinäiset suhteet
- työvoimatalon yhteistyö Kainuun työllistämishankkeiden kanssa
- mikä on Paltamon työllistämismallin mallin suhde pysyviin välityömarkkinoihin
- missä määrin talon ulkopuolelle työllistetyt ovat korvanneet vakinaisia työsuhteita
- mikä on Paltamon mallin suhde muihin aktiivisen työllisyyspolitiikan keinoihin: miten Paltamon malli eroaa niistä ja missä määrin ne ja Paltamon malli voivat täydentää toisiaan (palkkatuki, aikapankit, työpajat, kuntouttava työtoiminta, koulutuksessa, harjoittelussa ja valmennuksessa käytettävät toimenpiteet ja muut vastaavat aktiivisen työllisyyspolitiikan keinot)
- onko Paltamon malli kallis suhteessa sen aiheuttamiin säästöihin muussa sosiaaliturvassa ja sen tuottamiin verotuloihin, onko malli kallis suhteessa sen tuottamaan työpanokseen ja onko malli kallis suhteessa sen tuottamiin hyvinvointivaikutuksiin.

Erityisesti viimeinen kysymys kuuluu suurelta osin tutkimuksen muiden osahankkeiden tutkimuskohteisiin ja erityisesti taloudellista vaikuttavuutta ja kuntataloutta koskevaan osatutkimukseen. Prosessiarvioinnissa asiaa voidaan lähestyä selvittämällä sidosryhmien, henkilökunnan ja myös työllistettyjen käsityksiä ja näkökulmia asiaan.

Osatutkimus F: Paltamon työnhakuklubit 2010

Riitta Romppainen

vastaava kouluttaja, työhön valmentaja

Yleistä

Verrattuna vuoden 2009 työnhakuklubeihin tämän vuoden osallistujien asenne klubin aloituspäivinä on ollut selvästi kriittisempi Työvoimatalon toimintaa ja Paltamon täystyöllistämismallia kohtaan. Reilu 50 prosenttia jokaisen työnhakuklubin osallistujista vastusti klubin alussa työllistymistään Työvoimataloon. Toiminta Työnhakuklubissa on muun muassa tästä syystä painottunut tukemaan osallistujan osallisuutta ja omatoimisuutta työnhaussa, toimenkuvan suunnittelemista Työvoimatalossa ja lähitavoitteen määrittelyä. Klubitoiminnan aikana kritiikki Paltamon mallia kohtaan pääsääntöisesti vähenee ja sen tarjoamat mahdollisuudet osataan soveltaa sekä hyödyntää omaan tilanteeseen ja tavoitteeseen.

Työnhakuklubin päättyessä jokaisella osallistujalla on ollut jatkopolkusuunnitelma laadittuna ja tavoite lähitulevaisuuteen määriteltynä. Tästä suunnitelmasta keskustellaan klubin kolmannella viikolla Työvoimatalon edustajien kanssa pidettävässä siirtymäkeskustelussa.

Klubitoiminnan tavoite ja tarkoitus

Työnhakuklubilla on kaksi tavoitetta. Ensimmäisenä tavoitteena on selkiyttää osallistujien suunnitelmia niin, että klubikoulutuksen ryhmä- ja yksilöosioiden jälkeen osallistuja voidaan ohjata hänen tavoitteensa huomioiden hänelle soveltuviin työtehtäviin Paltamon Työvoimataloon (Paltamon täystyöllisyys hankekokeilu), mikäli hänelle ei muuta suunnitelmaa lähitulevaisuuteen ole.

Toisena tavoitteena on vahvistaa osallistujien yleisiä työnhakutaitoja, työntekijätaitoja sekä päivittää heidän työnhaun asiakirjansa.

Toiminta ja menetelmät

Toimintamenetelminä ovat alustukset, yhteiset pohdinnat, ryhmätyöt, henkilökohtaiset ohjauskeskustelut, itsearvioinnit ja yksilötehtävät sekä demonstraatiot. Ammatinvalinta- ja muut testit ja kartoitukset toteutetaan itsearviointiin tai ammatinvalintaa ja urasuunnittelua ohjaaviin ja selkeyttäviin yksilötehtäviin perustuen. Tarpeen mukaisesti käytetään myös standardoituja testejä. Menetelmien valinta tapahtuu aina ryhmän sekä yksilön valmiudet, osaaminen ja motivaation taso huomioiden.

Palaute ja muu arviointi

Jokaisen klubin päätöspäivänä käydään osallistujien kanssa palautekeskustelu, jossa pohditaan muun muassa klubikoulutuksesta saatua hyötyä, sen antamaa lisäarvoa sekä esiin tulleita kehittämisen kohteita. Tästä suullisesta palautteesta on yhteenveto loppuraportissa, jonka kouluttaja laatii jokaisen klubikoulutuksen päätyttyä alueen työ- ja elinkeinokeskukselle ja Paltamon työ- ja elinkeinotoimistolle. Raportti sisältää yleiskuvauksen Työnhakuklubin toiminnasta ja lyhyen kuvauksen jokaisesta osallistujasta ja hänen jatkopolustaan.

Jokainen osallistuja antaa klubikoulutuksen päättyessä myös kirjallisen palautteen, jossa hän arvioi klubikoulutuksen sisältöä, käytettyjä menetelmiä, kouluttajien asiantuntijuutta, ryhmän ilmapiiriä ja omaa aktiivisuutta asteikolla 1 – 5. Kirjallinen arvio sisältää myös arviointia klubikoulutuksen pituudesta ja sen sopivuudesta. Muita palautelomakkeen kysymyksiä ovat muun muassa, mikä koulutuksessa toimi tai mitä olisi kehitettävää.

Kirjallinen palaute on pääsääntöisesti ollut hyvää tai kiitettävää (= keskiarvo kussakin osiossa 4 – 5). Klubin pituuden, 20 päivää, kokee noin 25 prosenttia osallistujista liian pitkäksi ja 25 prosenttia liian lyhyeksi, muut sopivan mittaiseksi. Palautteen avulla pyritään klubikoulutuksen sisältö muotoilemaan mahdollisimman osallistujalähtöiseksi ja häntä konkreettisesti hyödyttäväksi. Sisältöä on mahdollista muokata aina kulloisenkin ryhmän tarpeiden mukaan.

Arviointia ja ”ryhmän kuulostelua” tapahtuu koko klubikoulutuksen ajan. Aiheeseen liittyviä keskusteluja käydään sekä ryhmä- että yksilötasolla.

Osatutkimus G: Työvoimatalon itsearviointi

Leila Pölkky-Pieskä

Paltamon työvoimayhdistys ry.

Tekstissä olevat näkemykset ovat Paltamon työvoimayhdistys ry:n hallituksen ja toimihenkilöiden näkemyksiä. Tilastot ja luvut toiminnoista ovat toiminnan alusta, tammikuusta 2009 vuoden 2010 marraskuun loppuun mennessä toteutuneita, jos tekstissä ei muuta mainita.

Aluksi

Paltamon työvoimayhdistys ry toteuttaa Paltamossa Työtä kaikille -hanketta vuosina 2009 – 2012. Työvoimayhdistyksen päätoimipaikka on Työvoimatalo. Hankkeen tavoitteena on työllistää kaikki Länsi-Kainuun

TE -toimiston Paltamon toimipisteessä työttöminä työnhakijoina olevat henkilöt. Työvoimatalossa käytetään päivittäin monenlaisia menetelmiä ja tehdään erilaisia toimenpiteitä, joilla edesautetaan työntekijöiden työllistymistä avoimille työmarkkinoille ja edistetään ammatilliseen koulutukseen hakeutumista. Tavoitteena on työntekijöiden sosiaalisten taitojen lisääminen, työhyvinvoinnin ja elämänhallinnan edistäminen ja tukeminen, itsetunnon vahvistaminen, aktivointi, motivointi sekä oma-aloitteisuuden ja omatoimisuuden vahvistaminen yksilö- ja ryhmäkeskustelujen, neuvonnan, ohjauksen ja valmennuksen avulla. Työvoimatalossa järjestetään lyhytkoulutusta ja työntekijöitä ohjataan koulutukseen muualle heidän osaamisensa lisäämiseksi, ylläpitämiseksi ja vahvistamiseksi. Tarjolla on lisäksi monenlaisia mahdollisuuksia eri työtehtävien toteuttamiseen ja työelämään tutustumiseen sekä opintokäynteihin. Tarvittaessa työntekijöiden kanssa selvitetään kuntoutukseen tai eläkkeelle pääsemismahdollisuuksia. Yhteistyötä tehdään monien tahojen kanssa yksilöllisten polkujen löytämiseksi.

Työt ja niiden mielekkyys ja riittävyys

Työvoimatalossa on yksitoista työpajaa tai osastoa (tekstiilipaja, askartelupaja, puutyöpaja, keittiö, pyöräpaja, alihankinta, kierrätys, entisöinti, myymälä, siivouspalvelu, toimistopalvelu), joissa työntekijät voivat työskennellä ja heillä on myös mahdollista osallistua ulos myytävän työn toteuttamiseen tilausten puitteissa. Lisäksi työntekijöitä voidaan jatkosijoittaa Paltamon kuntaan, Kainuun maakunta -kuntayhtymään ja järjestöihin.

Työvoimatalossa toimitaan koko ajan uusien alihankintatöiden sekä avoimilla työmarkkinoilla olevien työpaikkojen ja harjoittelupaikkojen löytämiseksi. Yhdelle yritykselle alihankintatöitä on tehty lähes toiminnan alusta asti ja satunnaisia kokoomatöitä silloin tällöin. Työnetsijä on aktiivisesti yhteydessä työssäkäyntialueen yrityksiin, jotta saadaan tietoa sekä työnantajien työntekijöiden osaamiseen ja koulutukseen kohdistuvista toiveista että vapaista työpaikoista. Työhönvalmentaja pyrkii muiden toimihenkilöiden avustamana löytämään sopivat henkilöt kuhunkin työ- ja harjoittelupaikkaan.

Työvoimatalo on välityömarkkinavaihe, ja tavoitteena on mahdollisimman monen sinne työllistetyn henkilön työllistyminen edelleen avoimille työmarkkinoille. Sen vuoksi käytössä on työnantajapaketti, jonka ansiosta yrittäjä voi kuluitta kokeilla kuukauden ajan työntekijän sopivuutta tiettyyn tehtävään. Jokaisella työntekijällä on mahdollisuus käyttää hyväkseen kolme työnantajapakettia eri alan yrityksissä, jossa kussakin voi olla kuukauden kerrallaan Työvoimayhdistyksen palkalla. Kuukauden jälkeen työntekijä voi työllistyä kyseiseen yritykseen tai löytää alan, jolle hän haluaa kouluttautua. Toisaalta työntekijä voi myös sulkea jonkin ammattialan pois itselleen sopimattomana. Tähän mennessä 67 työntekijää on käyttänyt yhteensä 96 työnantajapakettia. Kahdessa tapauksessa työnantajapakettia on seurannut oppisopimus. Kolmetoista henkilöä on työllistynyt lyhyemmäksi tai pidemmäksi ajaksi.

Perehdytys

Työnhakuklubilta Työvoimataloon tulevien työntekijöiden perehdytys aloitetaan jo klubin kestäessä. Koko ryhmälle kerrotaan Työvoimatalon toiminnasta, heidät kierrätetään Työvoimatalon eri osastoilla ja lisäksi Työvoimatalon toimihenkilöt kertovat heille omasta työnkuvastaan ja oman osastonsa tehtävistä. Tähän käytetään yksi klubipäivä. Työvoimayhdistyksen työntekijäksi siirryttäessä työntekijän ensimmäisen työpäivän aamuna on koko ryhmälle yhteinen lyhyt perehdytys ja sen jälkeen kunkin työpajan tai toimipisteen vastaava ohjaaja perehdyttää omalle osastolleen tulevat työntekijät työhön. Suoraan työ- ja elinkeinotoimistosta Työvoimatalon työntekijäksi tuleva henkilö perehdytetään sekä talon toimintaan että tuleviin tehtäviin sillä osastolla, johon hän tulee työhön.

Työssä ohjaaminen

Kunkin osaston vastaava ohjaaja ja ohjaavatyön lisän saavat henkilöt opastavat työntekijöitä työvälineiden ja työmenetelmien käytössä sekä ohjaavat tuotteiden valmistuksessa, tuotesuunnittelussa, tehtävien toteuttamisessa ja palvelujen toteuttamisessa sekä työturvallisuusasioissa. Ohjaus on yksilöllisten tarpeiden mukaista ja päivittäistä.

Tiedonsaanti koulutusmahdollisuuksista ja koulutukseen ohjaaminen

Työvoimatalossa järjestetään monenlaista lyhytkoulutusta, josta tiedotetaan työntekijöille henkilökohtaisten keskustelujen yhteydessä, työpaikkakokouksissa, virallisella ilmoitustaululla sekä Työvoimatalon ulkopuolella työskenteleville sähköpostitse tai kirjeitse. Ilmoitustaululla on tiedotteet ja ilmoittautumislistat omista lyhytkoulutuksista ja ilmoitukset työllisyyskoulutuksista. Työturvallisuuskortti-, tulityökortti-, hygieniapassi- ja ensiapukoulutuksia järjestetään tarpeen mukaan niin, että kaikilla työntekijöillä on halutessaan mahdollisuus osallistua niihin. Lisäksi sekä kuntoutuksen ja koulutuksen vastuhenkilö että työhönvalmentaja aktiivisesti ohjaavat työntekijöitä koulutukseen sekä avustavat hakemusten täyttämässä ja muissa hakemiseen liittyvissä tehtävissä. Myös muu toimihenkilöstö ohjaa ja kannustaa koulutukseen henkilökohtaisten keskustelujen yhteydessä. Ilman ammatillista tutkintoa olevia työntekijöitä, erityisesti nuoria, ohjataan tehostetusti koulutuksiin.

Tiedonsaanti kuntoutusmahdollisuuksista ja kuntoutukseen ohjaaminen

Työterveyslääkärit, terveydenhoitaja ja kuntoutuksen ja koulutuksen vastuhenkilö ohjaavat tarvittaessa henkilökohtaisesti työntekijöitä Kansaneläkelaitoksen järjestämään kuntoutukseen sekä Työvoimayhdistyksen järjestämään päihdekuntoutukseen tai kuntoutustyöryhmään.

Työvoimayhdistyksessä on aloitettu kesäkuussa 2010 oma päihdekuntoutus. Nyt on meneillään kolmas *päihdekuntoutusryhmä*, joista ensimmäinen oli miehille suunnattu ja muut ovat sekaryhmiä. Lisäksi työntekijöitä ohjataan henkilökohtaisissa keskusteluissa painonhallintaryhmiin ja tupakasta vierotusryhmiin.

Työvoimayhdistyksen *kuntoutustyöryhmän* toiminta on aloitettu kesäkuussa 2010. Ryhmään kuuluvat lääkäri, terveydenhoitaja ja kuntoutuksen ja koulutuksen vastuhenkilö. Lisäksi mukana on työntekijä (asiakas) ja hänen esimiehensä. Työntekijä voidaan kutsua kuntoutustyöryhmään, jos hän on vajaakuntoinen tai hänen työssä käymisessään tai työn tekemisessään esiintyy ongelmia. Kuntoutustyöryhmässä perehdytään työntekijän tilanteeseen syvällisesti ja laaditaan yhteistyössä työntekijän kanssa kuntoutussuunnitelma, joka voi sisältää jatkotutkimuksia perusterveydenhuollossa ja/tai erikoissairaanhoidossa, työkokeiluja Työvoimatalossa tai muualla, lähetteen Kelan työkyyselvittelyihin tai kuntoutukseen sekä muita toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on saada työntekijän kuntoutumis- ja työllistymisprosessi käyntiin.

Kuntoutustyöryhmässä on käynyt 13 henkilöä. Neuropsykologin tutkimuksissa on ollut kaikkiaan kuusi henkilöä. Kelan kuntoutustarveselvityksessä on ollut kaksi henkilöä. Kelan nuorten kuntoutuskurssille on ohjattu yksi henkilö ja sopeutumisvalmennuskurssille yksi henkilö. Työeläkelaitoksen ammatilliseen kuntoutukseen on ohjattu kaksi henkilöä.

Tiedonsaanti työmahdollisuuksista

Työvoimayhdistyksen virallisella ilmoitustaululla tiedotetaan lehdissä ja työ- ja elinkeinoministeriön sivuilla julkaistuista avoimista työpaikoista. Työvoimayhdistykseen kutsutaan tilanteen mukaan yritysten edustajia kertomaan niiden työllistämismahdollisuuksista, ja yhdistys järjestää työntekijöille vierailuja yrityksiin.

Kesäkuussa 2010 työnsä aloittanut *työnetsijä* on ollut yhteydessä noin kahteen sataan yritykseen ja selvittänyt niiden kiinnostusta palkata työntekijöitä tai käyttää hyväkseen Työvoimatalon työnantajapakettia. Työnetsijä kirjaa yritysten avoimet työpaikat ja kiinnostukset työnantajapakettia kohtaan toimihenkilöiden käytössä olevaan, räätälöityyn atk-sovellukseen. Sieltä esimerkiksi *työhönvalmentaja* näkee vapaat työpaikat ja työntekijöiden kanssa käymiensä keskustelujen yhteydessä voi tarjota niitä heille. Yrityskäyntien yhteydessä on löytynyt 24 työntekijälle työpaikka.

Mallissa onnistunutta

- On hyvä, kun ihmiset saadaan liikkeelle kotoaan. Kun he ovat kodin ulkopuolella suuremman ihmisjoukon keskellä, se pienentää syrjäytymisriskiä ja parantaa heidän hyvinvointiaan. Suuri hyöty työntekijöiden kuulumisesta Työvoimataloon on työterveydenhuolto, joka sisältää muun muassa päihdehuollon ja painonhallinnan. Tärkeimmät positiiviset asiat ovat säännöllinen elämänrytmi, palkka, sosiaaliset suhteet, vaikutukset terveyteen ja syrjäytymisen estämiseen sekä työkyvyn ylläpitoon. Vastikkeellisuus vie ajatusmaailmaa terveeseen suuntaan ja on pitkän päälle edullistakin.

- Työntekijällä on työpaikka ja säännöllinen toimeentulo ja hänestä välitetään ihmisenä ja hän tuntee kuuluvansa ympäröivään yhteisöön. Sosiaalisilla suhteilla ja työyhteisöllä on myönteinen vaikutus, koska työtön pääsee jälleen osaksi työyhteisöä ja saa sosiaalista hyväksyntää ja tuntee itsensä tarpeelliseksi.
- Työvoimatalo on onnistunut työn ja toiminnan keskus, jossa on tarjolla monenlaista työtä.
- Työterveyshuolto ja terveyden edistäminen on merkittävää työntekijän ja hänen työllistymisensä kannalta. Painonhallintaryhmissä on saatu aikaan todellista tulosta, monen työntekijän paino on laskenut. Kolme henkilöä on täysin raitistunut päästyään työhön Työvoimataloon. Usea työntekijä on alkanut miettiä alkoholinkäyttöään ja moni on vähentänyt juomistaan.
- Monien työntekijöiden kohdalla pitkän työttömyyden jälkeen on ollut helpompi hakeutua avoimille markkinoille, kun on ensin työskennellyt Työvoimatalossa ja hyödyntänyt työnantajapaketteja. Kolmetoista henkilöä on työllistynyt kyseisiin yrityksiin lyhyemmäksi tai pidemmäksi aikaa.
- Verkostotyön ansiosta yhdelle työntekijälle on järjestetty taloudellinen mahdollisuus päästä opiskelemaan kymppiluokalle usean vuoden opiskelutauon jälkeen.
- Yksi työntekijä oli hakenut kirjastoalan koulutukseen ennen Työvoimayhdistykseen työllistymistä eikä ollut päässyt sinne, koska työkokemusta alalta ei ollut. Työvoimayhdistyksellä ollessaan hän pääsi kirjastoon töihin ja sai riittävästi alan kokemusta ja on nyt opiskelemassa.
- Eräs avoimille työmarkkinoille työllistynyt työntekijä kertoi oman työpaikkansa ratkenneen hänen edukseen, koska oli Työvoimatalolla suorittanut tulityö- ja työturvallisuuskorttikoulutukset.
- 24 henkilöä on työllistynyt avoimille työmarkkinoille ja 19 henkilöä on päässyt opiskelemaan. Lisäksi kaksi henkilöä on oppisopimussuhteessa. Osa työntekijöistä on muuttanut pois ja kaikkien tilanteesta ei tiedetä.

Mallin ongelmia

Paltamo on pieni paikkakunta, jossa työnsaanti on rajallista, etenkin jos ei ole halukkuutta lähteä töihin esimerkiksi Kajaaniin.

Kaikki eivät ole kokeneet työn sisältöä riittävän haasteellisena tai omaa osaamistaan vastaavana. Toisaalta on ongelmallista, että kaikki otetaan töihin niin osatyökykyiset kuin *vastentahtoisetkin*, toisaalta se on hyvä etenkin osatyökykyisten kannalta. Esimerkiksi kuntouttava työtoiminta on osatyökykyisten kannalta selvästi heikompi vaihtoehto.

Tavallaan epäoikeudenmukainen palkkausjärjestelmä - sattumaa pääseekö peruspäivärahan vai ansiosidonnaisen palkkatason mukaisesti töihin.

Ympäristön suhtautuminen on ollut ajoittain kaksijakoista. Osa yrittäjistä on kokenut, että toiminta aiheuttaa kilpailua. Asenteet ovat vähitellen muuttuneet.

On ollut ongelmallista sovittaa normaalin työpaikan pelisääntöjä päihdeohjelmiseen sen kanssa että Työvoimatalo on tavallaan viimesijainen välityömarkkina, jonka piiristä ei ketään saa päästä pois päihderiippuvuuden vuoksi.

Hyviä käytäntöjä

- Toimeentulo tulee työsuhteesta, ei sosiaalietuuksista.
- Työterveyshuolto ja terveyden edistämiseen liittyvät ryhmät toimivat hyvin, myös oma päihdekuntoutus sekä kuntoutustyöryhmä.
- Työnantajapaketti on toimiva ja siitä on joissakin tapauksissa ollut seurauksena työsuhde, laskutettavaa työtä tai oppisopimus.
- Siirtymäkeskustelut ja työpaikkahaastattelut toimivat hyvin ensimmäisinä keskusteluina ennen ensimmäisen työsopimuksen solmimista. Työsopimuskeskustelut ja kuukauden kestävänsä ensimmäisen työsopimuksen aikana käytävät keskustelut koulutukseen ohjaamiseen ja työhön liittyen luovat turvallisen pohjan jatkotyöskentelylle. Työntekijä saa käytännössä apua joka asiaan.
- Helppo siirrettävyys eli työntekijä voi siirtyä lyhyellä neuvottelulla helposti Työvoimatalon osastolta toiselle.

- Työvoimatalossa reagoidaan ongelmiin nopeasti. Tarvittavat toimihenkilöt saadaan koolle jopa muutamassa minuutissa. Lääkäriin, hoitoon ja eläkeselvittelyihin pääsee tarvittaessa hyvin pian.
- Toimihenkilötason työskentelyn läpinäkyvyys mahdollistaa asioiden nopean käsittelyn.
- Työvoimayhdistykselle räätälöity atk-sovellus on kätevä ja hyödyllinen toimihenkilöiden työkalu.
- Säännölliset kokouskäytännöt (toimihenkilöille ja työntekijöille tarkoitettu työpaikkakokous kerran kuukaudessa; toimihenkilöiden henkilöstöryhmä kerran viikossa, työntekijähuoltoryhmä kerran viikossa, verkostopalaverit kerran kuukaudessa) toimivat hyvin, mutta niitä kehitetään edelleen.
- Tavoitetaan hyvin koulupudokkaat.
- Syrjäytymisen ehkäisy – säännöllinen työ ja elämänrytmi
- Pystytään katkaisemaan pitkäaikaistyöttömyys.
- Tavoitetaan työpaikkoja, jotka eivät tule yleiseen hakuun.

Poikkeamia alkuperäiseen malliin

Alkuperäinen valmisteluhankkeen idea, että ainoastaan työntekijälle etsitään työtä eikä työlle tekijää, ei toimi. Töille on koko ajan myös etsitty tekijöitä.

Oppimisvalmiustestiä ei tehdä kaikille työntekijöille. Sen sijaan tehdään tarvittaessa neuropsykologiset testit, jotka kertovat enemmän kuin oppimisvalmiustestit.

Dokumentointi

Dokumentointia tehdään päivittäin. Työvoimayhdistyksen kaikki asiakirjat dokumentoidaan yleensä sekä paperiversiona että verkkokansioihin. Dokumentteja ovat muun muassa projektisuunnitelmat, rahoitushakemukset, väliraportit, loppuraportti, yhdistyksen perustamisasiakirjat, vuosikokouspöytäkirjat, rahoitussuunnitelmat, toimintasuunnitelmat, vuosikertomukset, hallituksen kokouspöytäkirjat, muut muistiot ja pöytäkirjat, arvioinnit, tiedotteet, koulutuksiin ja ryhmiin osallistumiset, vierailut ja arvioinnit.

Mallin dokumentointia varten toimihenkilöt kirjoittavat kukin omaa dokumenttiosiotaan, jotka sitten yhdistetään koko mallin dokumentointiin.

Osatutkimus H: Tulonsiirrot ja kannustavuus

Katri Hannikainen-Ingman, Jouko Karjalainen, Pasi Moisio

THL, Sosiaali- ja terveystieteiden osasto, Vähimmäisturvayksikkö

Kansaneläkelaitoksen (Kela) etuuskien ja toimeentulotukirekisterin yhdistäminen vuodelta 2009 on pian valmistumassa ja aineistoa voidaan hyödyntää osatutkimuksessa H. Kela – Toimeentulotuki -rekisteriyhdistely sisältää kaikki jotain Kelan etuutta tai toimeentulotukea saaneet henkilöt ja kotitaloudet jokaisen vuoden marraskuun viimeisenä päivänä. Aineiston avulla voidaan tarkastella aikasarjoin varsinaisen ja täydentävän toimeentulotuen asiakasmääriä ja menoja, Kelan etuuskien saamista sekä tukien päällekkäisyyksiä Paltamossa. Tähän mennessä tilannetta on taustoitettu Kelan kuntakohtaisilla tilastoilla työttömyysturvasta, kuntakohtaisilla toimeentulotukitilastoilla sekä viimeisimmällä Kela-toimeentulotuki -rekisteriyhdistelyaineistolla vuodelta 2006.

Osatutkimuksessa on tähän mennessä tarkasteltu ensinnäkin, mitä toimeentulotuki-, työmarkkinatuki- ja peruspäivärahamenoille ja näitä tukimuotoja saaneiden määrille on tapahtunut Paltamossa vuonna 2009 aiempiin vuosiin verrattuna. Toiseksi Paltamon tilannetta on verrattu yllä mainittujen tukimuotojen osalta muutamien muiden kuntien (Sonkajärvi, Puolanka, Vaala ja Taivalkoski) tukimenoissa ja tukea saaneiden määrissä tapahtuneisiin muutoksiin.

Perustoimeentulotukea saavien kotitalouksien määrä on Paltamossa pysynyt ennallaan vuodesta 2008 vuoteen 2009, joskin perustoimeentulotuen bruttomenot ovat kasvaneet vajaat 13 %. Kuitenkin esimerkiksi Sonkajärvellä perustoimeentulotuen menojen lisäys oli samana ajankohtana lähes 40 % ja koko maassakin 18 %. Täydentävää

toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä ei Paltamossa ole kasvanut vuodesta 2008 vuoteen 2009 tultaessa, mutta menot sen sijaan ovat jatkaneet kasvuaan. Muuta toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä on vertailukuntiin nähden kasvanut huomattavasti vuodesta 2008 vuoteen 2009. Samoin on käynyt muun toimeentulotuen bruttomenoille.

Työmarkkinatukea ja peruspäivärahaa saavien määrät eivät vuoden 2009 aikana Paltamossa vielä merkittävästi alentuneet muihin kuntiin verrattuna. Peruspäivärahaa saavien määrä itse asiassa lisääntyi vuodesta 2008 enemmän kuin esimerkiksi Sonkajärvellä. Merkilläpantavaa on kuitenkin, että vaikka työmarkkinatukea saaneiden henkilöiden määrä ei Paltamossa juuri laskenut vuodesta 2008 vuoden 2009 loppuun mennessä, laskivat työmarkkinatukimenot kuitenkin noin 30 %. Tämä johtuu siitä, että Paltamossa loppuvuodesta vauhtiin päässyt työllistämistoiminta aiheutti sen, että työmarkkinatukea maksettiin sitä saaville huomattavasti lyhyemmän aikaa vuonna 2009 kuin vuonna 2008. Uusimpien työttömyyslukujen mukaan työttömiä oli syyskuussa 2010 Kainuussa 12 % vähemmän kuin vuotta aiemmin. Kaikista Kainuun kunnista työttömien määrä väheni suhteellisesti eniten Paltamossa (44 %). Koko Kainuun työttömyysaste laski vuodessa reilulla prosentilla ja oli tämän vuoden syyskuussa 11,8 %. Paltamossa lasku oli suurinta ja kunnan työttömyysaste oli syyskuussa 6,3 %.

Kelan etuuksien ja toimeentulotukimenojen kehityksen ja tukimuotojen päällekkäisyyksien seuranta Paltamossa jatketaan.

Osatutkimus I: Kuntatalous ja taloudellinen vaikuttavuus – tutkimuksen tila marraskuussa 2010

Kari Hämäläinen, Antti Moisio, Ulla Hämäläinen

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT ja Kansaneläkelaitos

Paltamon työllisyyskokeilun rekisteriaineistoihin perustuva arviointi on aineistojen muodostamisesta johtuen takapainotteista. Valtaosa vuotta 2009 koskevista kuntatason tiedoista saadaan käyttöön aikaisintaan kuluvaan vuoden lopulla. Vaiheittaisesta käynnistämisestä johtuen työllisyyskokeilu toimii täysimääräisenä vuonna 2011. Tämä yhdistettynä hallinnollisten rekisteriaineistojen muodostamisviiveeseen tarkoittaa sitä, että ensimmäiset koko kokeilua koskevat arviot kyetään aloittamaan vasta vuoden 2012 lopulla. Yksilötason aineistoissa viive on tiedosta riippuen samaa luokkaa tai jopa pitempikin. Esimerkiksi verotustiedot valmistuvat kahden vuoden kuluttua verovuoden päättymisestä.

Välittömän tiedon tarpeeseen nähden aineistoviive on luonnollisesti varsin kiusallinen. Talousarvion valmistelu vuodelle 2013 alkaa ministeriöissä jo joulukuussa 2011. Lopullisesti talousarvioesitys hyväksytään hallituksen budjettiriihessä elokuussa 2012 ja eduskunnassa saman vuoden joulukuussa. Tämä lienee viimeinen mahdollinen hetki tehdä päätös Paltamon työllistämiskokeilun jatkosta. Rekisteriaineistoihin perustuvien vaikuttavuusarvioiden osalta kyseinen päätös pohjautuu suurelta osin vuosien 2009–2010 kokemuksiin.

Ajoittamisongelmaa lieventääkseen osatutkimus tuottaa alustavia tuloksia matkan varrella niiltä osin kuin ne vain ovat mahdollisia. Ensimmäisiä vakavammin otettavia tuloksia voidaan kuitenkin odottaa vasta vuoden 2011 jälkimmäisellä puoliskolla. Tällä hetkellä tutkimuspanos keskittyy kuntatason aineiston muodostamiseen sekä arviointikehikon testaamiseen. Tässä yhteydessä lienee paikallaan mainita, että kuntatason tiedot eivät koske pelkästään kuntataloutta. Kerättäviin tietoihin kuuluvat muun muassa erikoissairaanhoidon hoitopäivät, sairastavuusindeksit, Kelan etuudet sekä asukasta kohti lasketut verotettavat tulot. Näistä ensimmäisiä voidaan tarvittaessa hyödyntää kokeilun terveystulosten arvioinnissa ja jälkimmäisiä arvioitaessa työllisyyskokeilun kuntatason ylittäviä vero- ja etuusvaikutuksia.

Talouskatsaus

Kansaneläkelaitoksen, työ- ja elinkeinoministeriön ja sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen myöntämä rahoitus on jaettu Paltamon työllistämismallin arviointitutkimuksen osatutkimuksille seuraavan taulukon mukaisesti. Osatutkimukset laskuttavat ensimmäisen kerran joulukuussa 2010.

Taulukko 1

Paltamo-tutkimuksen rahoitusosuuksien jako vuosina 2010 - 2013							
1	2	5	6	7	8	9 (= 5/8)	
Osahankkeet		Ulkopuolisen rahoituksen käyttö osahankkeille	Lisäksi omarahoitus	Tutkittavat N	htkk	Henkilötyö-kuukauden hinta per osahanke	Huomautuksia
THL VETO/HYVE	A	496 050 €	179 500 €	900	94	5 277 €	Menoihin sisältyvät kenttätyökustannukset. Omarahoitus virkatyönä mm. Seppo Koskinen, Eila Linnanmäki, Sirkka Rinne
THL VETO & STAO	B	250 000 €			36	6 944 €	Peppi Saikku/STAO 9 htikk sisältyy
THL VETO/HYVE	C	25 000 €		25	6	4 167 €	
Lapin yliopisto	D	70 000 €	13 500 €	40	24	2 917 €	Omarahoituksena prof Asko Suikkasen virkatyötä.
Kela	E	35 500 €	28 136 €	25	8	4 438 €	Omarahoituksena virkatyötä, Minna Ylikännö. Omarahoituksella katettavat kulut sisältyvät esitettyyn rahoitustarpeeseen.
Tutkimusryhmä/Kajanoja	F	57 585 €	0 €	60	7	8 226 €	Aineistonkeruukustannukset siirretty osahankkeeseen A (Mikko Pekkarinen toteuttaa).
Tutkimusryhmä/Huotari	F	7 215 €	0 €				
Työvoimatalo	G	2 000 €					Matkakustannuksia. Lisäksi 2 htikk virkatyönä
THL STAO/VATU (vrt. osahanke B)	H	7 000 €	21 648 €				Peppi Saikku STAO/siirretty osahanke B:hen. Omarahoituksena virkatyötä, mm. Pasi Moisio
VATT	I	78 000 €	96 800 €		8	9 750 €	Lisäksi VATT:n omarahoitus 8 kk virkatyönä sekä rekisteriaineistoja. Omarahoituksella katettavat kulut sisältyvät esitettyyn rahoitustarpeeseen.
Kela	I	27 000 €	25 600 €		4		Lisäksi omarahoituksena 25 600 € Kelasta, Ulla Hämmäläinen 4 htikk sekä rekisteriaineistoja. Omarahoituksella katettavat kulut sisältyvät esitettyyn rahoitustarpeeseen.
YHTEINEN	Arviointimalli	J					
YHTEINEN	Koordinaattori	K	120 000 €			33	3 636 €
VÄLITTÖMÄT KUST YHTEENSÄ		1 175 350 €	365 184 €	1 540 534 €			
Yleiskustannus THL		207 450 €	1 748 184 €				
GRAND TOTAL		1 382 800 €	1 383 000 €	Ulkopuolinen rahoitus yhteensä 2010 -			
			100 000 €	Kunnallissalan kehittämissäätiö, hakematta!			
			543 000 €	TEM			
			250 000 €	Kela			
			490 000 €	STM, arvio myönnöstä v. 2012			
			50 000 €	STM käytetty v. 2009			

Osatutkimusten yhteystiedot

A: Terveys- ja hyvinvointivaikutukset

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL
Sähköpostiosoite: etunimi.sukunimi@thl.fi
Puhelinnumero: 020 610 8788
Vastaava henkilö: Tutkimusprofessori Seppo Koskinen
Yhteyshenkilö: Tutkija Tellervo Nenonen

B: Kuntoutusvaikutukset

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL
Sähköpostiosoite: etunimi.sukunimi@thl.fi
Puhelinnumero: 020 610 6000
Vastaava henkilö: Erikoistutkija Riitta-Liisa Kokko
Yhteyshenkilö: Tutkija Peppi Saikku

C: Yli 50-vuotiaiden työllistyminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL
Sähköpostiosoite: etunimi.sukunimi@thl.fi
Puhelinnumero: 020 610 8788
Vastaava henkilö: Erikoistutkija Riitta-Liisa Kokko
Yhteyshenkilö: Projektikoordinaattori Pirjo-Liisa Kotiranta

D: Yksilötasoiset hyvinvointimuutokset ja työttömän selviytyminen

Lapin yliopisto
Sähköpostiosoite: etunimi.sukunimi@ulapland.fi
Puhelinnumero: 016 341 341
Vastaava henkilö: Professori Asko Suikkanen
Yhteyshenkilö: Tutkija Marika Kunnari

E: Nuorten työllistyminen ja työllisyyspolut

Kansaneläkelaitos
Sähköpostiosoite: etunimi.sukunimi@kela.fi
Puhelinnumero: 020 634 11
Vastaava henkilö: Osastopäällikkö Olli Kangas
Yhteyshenkilö: Tutkija Minna Ylikännö

F: Työllistämismallin prosessiarviointi

Jouko Kajanojan työryhmä
Valtiot.tri Jouko Kajanojan,
Puhelinnumero: 0400-605326

Sähköpostiosoite:

jouko.kajanoja@emmapalvelut.fi

Kouluttaja Anne Huotari

Puhelinnumero: 050-5578299

Sähköpostiosoite: anneh.huotari@gmail.com

G: Mallin prosessiarviointi

Paltamon työvoimayhdistys ry

Sähköpostiosoite:

leila.polkky-pieska@paltamontyovoimayhdistys.fi

Puhelinnumero: 050 544 1229

Vastaava ja yhteyshenkilö: Leila Pölkky-Pieskä, toiminnanjohtaja

Yhteyshenkilö: Leila Pölkky-Pieskä

I: Taloudellinen vaikuttavuus ja kuntatalous

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT)

Sähköpostiosoite: etunimi.sukunimi@vatt.fi

Puhelinnumero: Vaihde + 358 40 304 5500

Vastaava ja yhteyshenkilö: Kari Hämäläinen
Kansaneläkelaitos

Sähköpostiosoite: etunimi.sukunimi@kela.fi

Puhelinnumero: 020 634 11

Vastaava henkilö: Osastopäällikkö Olli Kangas

Yhteyshenkilö: Tutkija Ulla Hämäläinen

J: Työllistämishankkeiden vaikutusten arvioinnin perusmalli

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL

Sähköpostiosoite: etunimi.sukunimi@thl.fi

Puhelinnumero: 020 610 8788

Vastaava henkilö: Erikoistutkija Riitta-Liisa Kokko

Yhteyshenkilö: Projektikoordinaattori Pirjo-Liisa Kotiranta

K: Koordinaattori

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL

Sähköpostiosoite: etunimi.sukunimi@thl.fi

Puhelinnumero: 020 610 8788

Vastaava ja yhteyshenkilö: Projektikoordinaattori Pirjo-Liisa Kotiranta